

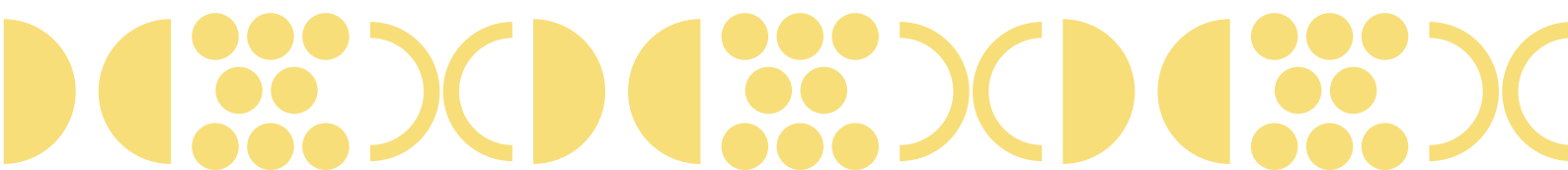
Me arvokkaat!

Oppituntikokonaisuus 4.–9. luokille arvojen
ja yhteisöllisyyden parissa

OHJAAJAN OPAS

© Kummakko-Design

Sisällys

Mistä oppitunneissa on kysymys?.....	3
Viesti huoltajille	4
1. oppitunti: Lähtötilanne – arvot ja me.....	5
2. oppitunti: Syvennymme arvoihin	11
3. oppitunti: Toimimme arvojemme mukaisesti.....	15
4. oppitunti: Arvokkaita yhdessä	18
Tulostettava materiaali	22
Tekijätiimi.....	28

Mistä oppitunneissa on kysymys?

Käsissäsi on Me arvokkaat -oppituntikokonaisuuden materiaali, jossa on kyse dialogisesta arvokasvatuksesta ja turvallisemmista koulupäivistä kaikille. Se tarjoaa ohjaajilleen myös oivan mahdollisuuden tutustua oppilaisiin lähemmin. Materiaali soveltuu 4.–9. luokille ikätasoisesti sovellettavaksi. Kokonaisuus kannattaa toteuttaa työparin kanssa – ohjausvastuu jakaantuu ja näin voidaan huolehtia paremmin myös jokaisen oppilaan mahdollisuuksista osallistua dialogiin. Opettaja, nappaa siis mukaasi esimerkiksi opiskeluhuollon työntekijä tai kouluvalmentaja!

Kokonaisuus muodostuu neljästä oppitunnista (4 x 45 min), jotka tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutkia omaa ja yhteistä arvomaailmaa ja rakentaa sitä kautta turvallisempaa kouluarkea. Voitte halutessanne poimia materiaalista yksittäisiä harjoitteita tai toteuttaa sen kokonaisuudessaan luokan kanssa. Ensimmäinen oppitunti toimii myös kertauksena ja luokan tilanteen uudelleen arviointina. Harjoitteissa on huomioitu erilaisia oppijoita ja ryhmiä. Toki työskentelyä aiheen parissa kannattaa jatkaa, ja seurata yhdessä oppilaiden kanssa, miten arvot käytännössä toteutuvat. Arvojen tutkimiseen voi osallistua myös koteja. Huoltajille kannattaa lähettää ainakin Wilma-viesti alkavista oppitunneista (ks. esimerkki s. 4).

Tämä materiaali on osa arvokasvatuksen sisältöjä päivittäisessä koulutyössä ja kuuluu saman sateenvarjon alle kuin koulun toimintakulttuuri ja säännöt. Oppituntien taustalla on opetusta ohjaava perusopetuksen opetussuunnitelma (ks. luvut 2, 3, 4 ja 7) ja perusopetuslaki. Hyödyntämällä tätä materiaalia toteutat siis opetussuunnitelman tavoitteita, jotka liittyvät jokaisen oppilaan arvoa korostavaan koulun arvoperustaan, laaja-alaiseen osaamiseen sekä arvot arjessa näkyväksi tekevään koulun yhtenäiseen toimintakulttuuriin. Tässä toiminnassa toteutuu myös opiskeluhuoltolaki (yhteisöllinen opiskeluhuolto).

Perusopetus rakentuu yhteiselle arvopohjalle, yhteisöllisyydelle ja lainsäädäntöön perustuvalla tehtävällä. Tavoitteena on tukea jokaisen oppilaan kasvua, oppimista, turvallisuutta ja hyvinvointia yhtenäisessä perusopetuksen toimintakulttuurissa. Materiaali ohjaa pohtimaan arvoja ja normeja yhdessä ja toisia kunnioittaen. Asenteisiin ja arvoihin vaikuttaminen kouluyhteisössä tutkitusti ennaltaehkäisee kiusaamisväkivaltaa.

Materiaali on syntynyt Kohti turvallista koulua -hankkeessa vuonna 2026 ja sen tekemiseen on osallistunut kasvatus- ja sosiaalialan asiantuntijoita sekä viestinnän alan asiantuntijoita sekä lapsia ja nuoria. Tekijätiedot löydät materiaalin lopusta.

Viesti huoltajille

© Kummakko-Design

Hyvät huoltajat,

Xxxxxxkuun (valitse itsellesi sopiva kuukausi) aikana luokassamme toteutetaan neljän oppitunnin kokonaisuus, jossa käsitellään arvoja, kaveritaitoja sekä turvallisen ryhmän rakentamista. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Oppitunnit ovat osa tavallista koulupäivää, ja ne perustuvat perusopetuksen opetussuunnitelmaan.

Työskentelyn aikana käsitellään myös kiusaamisen tunnistamista ja ennaltaehkäisyä. Kiusaamisella tarkoitetaan koulussa toistuvaa ja tahallista toimintaa, jonka tarkoituksena on vahingoittaa tai loukata toista oppilasta sanallisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti. Yksittäiset riidat tai erimielisyydet eivät ole kiusaamista, mutta niidenkin selvittämisessä tarvitaan usein aikuisen tukea ja ohjausta.

Oppitunneilla harjoitellaan muun muassa:

- turvallisen ja toisia kunnioittavan ilmapiirin rakentamista
- vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä toisten huomioimista
- oman roolin ymmärtämistä osana turvallista ryhmää ja kouluyhteisöä

Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeä osa lasten hyvinvoinnin tukemista. Lyhyetkin keskusteluhetket kotona vahvistavat lapsen ajattelua, tunteiden käsittelyä ja vastuunkantoa.

Pyydämme, että ennen **xx.xx.** alkavaa opetuskokonaisuutta keskustellette lapsenne kanssa siitä, mikä hänelle on luokkayhteisössä tärkeää ja millainen luokka tai kaveriporukka tuntuu hänestä turvalliselta.

1. oppitunti: Lähtötilanne – arvot ja me

Tälle oppitunnille tarvitsette:

- Puhekapula (esim. pehmolelu) tutustumiskierrokseen
- Alkukartoitus ryhmälle -väittämät (s. 27) tulostettuna ja luokasta löytyvät värimerkit jokaiselle oppilaalle.
- Välitehtävää varten tulostettu juliste (s. 30) tai A3-paperi, johon ystävällisiä tekoja kootaan oppituntien välissä.

© Kummakko-Design

Oppitunnin tavoite

Ensimmäisellä oppitunnilla pohjustetaan alkavaa kokonaisuutta, avataan käsite arvot ja kartoitetaan luokan lähtötilannetta.

1. Alkupuheenvuoro (n. 5-10 min)

"Arvot ovat niitä asioita, jotka ohjaavat meidän valintojamme ja kertovat, miten haluamme toimia ihmisinä. Ne vaikuttavat siihen, miten kohtelemme muita ja millaisia valintoja teemme arjessa. Se näkyy mm. siten, mihin valitsemme käyttää aikaamme. Tänään pysähdymme miettimään, mikä on meille tärkeää ja millainen ryhmä me haluamme olla.

Itselle tärkeät asiat eli arvot ovat kuin suuntaviivoja, jotka auttavat suunnittelemaan omaa toimintaa ja tekemään pieniä arjen valintoja. Esimerkiksi rehellisyys, ystävällisyys, rohkeus, toisten auttaminen tai oikeudenmukaisuus ovat arvoja. Kun joku näistä on oikeasti tärkeä itselle, se näkyy teoissa. Jos esimerkiksi ajattelet, että kaikkien kuuluu saada olla mukana, silloin toimit niin, ettet jätä ketään ulkopuolelle. Jos pidät rehellisyyttä tärkeänä, pyrit puhumaan totta, vaikka se olisi joskus vaikeaa.

Oppituntien aikana pohdimme myös sitä, miten meidän ryhmämme voisi olla mahdollisimman turvallinen ja toisia kunnioittava. Turvallinen ryhmä ei tarkoita sitä, etteikö koskaan olisi erimielisyyksiä. Se tarkoittaa sitä, ettei ketään nolata tai jätetä yksin. Turvallisessa ryhmässä jokainen saa olla oma itsensä.

Kun mietimme omia arvojamme ja yhteisiä pelisääntöjä, rakennamme samalla pohjaa sille, miten teemme hyviä valintoja – täällä koulussa ja muuallakin elämässä."

2. Virittelyharjoitus:

Tutustumiskierros – Oma nimi + itselle tärkeä asia / asia, joka tuo itselle iloa (n. 5–10 min)

Tutustumiskierros tukee vuorovaikutusta, vahvistaa osallisuuden kokemusta ja korostaa oppilaiden yksilöllisyyttä. Tutustumiskierroksella rakennetaan luottamuksen ilmapiiriä, jossa uskalletaan puhua itselle tärkeistä asioista. Tehtävän pohjustuksessa on tärkeä keskustella siitä, miten muut toimivat, kun yhdellä on puheenvuoro.

Toteutus

”Ennen kuin aloitamme varsinaisen työskentelyn, tehdään pieni tutustumiskierros. Tarkoitus on auttaa meitä tutustumaan toisiimme hieman paremmin ja luoda tänne turvallinen ilmapiiri, jolloin on helpompi osallistua keskusteluun.

Tutustumiskierroksella jokainen saa kertoa oman nimensä ja yhden asian, joka on itselle tärkeä tai joka tuo iloa arkeen. Se voi olla harrastus, lemmikki, ystävä, perheenjäsen, musiikki, peli, luonto, mikä tahansa pieni tai iso asia. Ei ole oikeita tai vääriä vastauksia.

Teemme tämän rauhassa niin, että puheenvuoro on aina yhdellä kerrallaan. Apuna käytämme puhe-esinettä, esimerkiksi tätä pehmolelua. Se, jolla esine on kädessä, saa puhua. Muut kuuntelevat keskeyttämättä. Näin harjoittemme myös toistemme kunnioittamista. Tämän harjoituksen avulla muistutamme itseämme siitä, että jokaisella täällä on oma elämä, asiat, joita pitää tärkeänä tai tuottaa iloa. Se auttaa meitä kohtelemaan toisiamme arvostavasti.”

Tehtävän purku

Kierroksen jälkeen voidaan keskustella siitä, mitä arvoja tai yhdistäviä tekijöitä oppilaat tunnistivat puheenvuoroista (esim. perhe, kaverit, harrastukset).

3. Alkukartoitus:

Ryhmän lähtötilanne (n. 15–20 min)

Alkukartoitus auttaa oppilaita hahmottamaan, mistä kaikista taidoista sosiaaliset taidot koostuvat. Alkukartoitus luo myös hyvää pohjaa keskustelulle. Tehtävän alustuksessa on tärkeää painottaa, että kaveritaidot ovat harjoiteltavia taitoja ja niitä on mahdollista kehittää. Kaikki taidot ovat yhtä tärkeitä ja hyviä! Tehtävän tekemisen jälkeen halukkaat oppilaat saavat kertoa omia ajatuksiaan.

Toteutus

Tehtävän pohjustuksessa on tärkeää painottaa, että jokaisella on oikeus omaan näkemykseen.

”Teemme alkukartoituksen, jotta ymmärtäisimme paremmin, millaiseksi te koette meidän ryhmämme ja millaisia kaveritaitoja meillä jo on. Kartoitus auttaa meitä näkemään, missä olemme nyt ja mitä voimme yhdessä kehittää. Kun tiedämme lähtötilanteen, voimme tehdä työskentelystä juuri teille sopivaa. Jokaisen näkemys on yhtä arvokas ja yhtä oikein.”

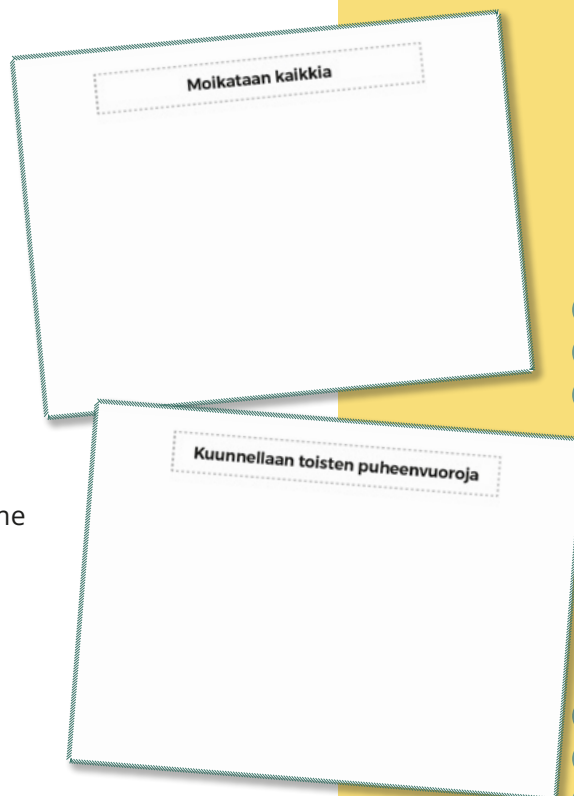
Luokan seinälle/pulpeteille/lattialle asetetaan A4-kokoisia papereita, joissa on väittämiä kaveritaitoihin liittyen (s. 23).

Väittämät: Meidän luokassa moikataan kaikkia, meidän luokassa kuunnellaan toisten puheenvuoroja, meidän luokassa ketään ei jätetä ulkopuolelle, meidän luokassa osataan lohduttaa toista, meidän luokassa puututaan kiusaamiseen, meidän luokassa kehutaan toisia, meidän luokassa autetaan toisia, meidän luokassa pyydetään anteeksi, jos toimitaan väärin, meidän luokassa voi olla oma itsensä, meidän luokassa ei naureta toisen virheille.

Jokainen oppilas saa kaksi vihreää ja kaksi keltaista merkkiä (s. 27). Vihreä merkki edustaa taitoa, joka toteutuu luokassa ja keltainen merkki tarkoittaa, että tätä asiaa olisi hyvä harjoitella/tähän olisi hyvä kiinnittää huomiota. Oppilaita ohjeistetaan asettamaan omat merkkinsä väittämille. Tämän jälkeen tarkastellaan luokan tuloksia ja käydään keskustelua tulosten pohjalta. Tuloksia läpikäydessä pyritään pitämään sävy uteliaana ja puhutaan ryhmästä, ei yksilöistä.

Tehtävän purku

”Mitä ajatuksia tulokset herättävät teissä? Oliko joku tulos yllättävä? Näyttävätkö tulokset totuudenmukaisilta? Miten taito X näkyy arjessa? Mitä teemme jo nyt hyvin? Miten voimme pitää nämä hyvät asiat yllä? Missä asioissa voisimme vielä kehittyä? Mistä tietää, että kuuluu joukkoon? Mitä voimme tehdä, jos joku jää yksin? Miten uusi oppilas kokisi meidän luokan? Voiko yksi ihminen muuttaa tunnelmaa?”

4. Tervehtimisleikki (n. 5–10 min)

Tämä ryhmäyttävä leikki tukee vuorovaikutusta. Tehtävän pohjustuksessa on tärkeää painottaa, että leikissä on tarkoitus saada lyhyitä kohtaamisia kaikkien ryhmäläisten kanssa. Kannustetaan iloiseen ja heittäytyvään asenteeseen, ja muistutetaan tämän vaikuttavan myönteisesti koko ryhmään.

Toteutus

Liikutaan luokassa. Ohjaaja lukee tarinaa ja oppilaat toimivat tarinan mukaisesti. Tarinassa tervehtiminen etenee asteittain: alkuun hymyillään ja katsotaan silmiin, siitä edetään kättelyyn yms. Tehtävän pohjustuksessa on tärkeää painottaa, että leikissä on tarkoitus saada lyhyitä kohtaamisia kaikkien ryhmäläisten kanssa. Kannustetaan iloiseen ja heittäytyvään asenteeseen ja muistutetaan tämän vaikuttavan positiivisesti koko ryhmään.

Esimerkki tarinasta:

”Olipa kerran joukko ihmisiä, jotka kuljeskelivat yksin ympäriinsä. — Pian he huomasivat, että paikalla on muitakin ihmisiä ja he päättivät katsoa toisiaan silmiin ja hymyillä. — Seuraavaksi he alkoivat vilkuttaa toisilleen. — Seuraavaksi he halusivat ottaa selville toistensa nimiä. — Seuraavaksi he halusivat kätellä toisiaan. — Seuraavaksi he alkoivat tervehtiä toisiaan heittämällä yläfemmat. — Seuraavaksi he alkoivat tervehtiä toisiaan polvilla — Seuraavaksi he alkoivat tervehtiä toisiaan kätellen jalkojen välistä.”

Oppilaita voi osallistaa ja antaa heidän täydentää tarinaa keksimällä erilaisia tervehtimistapoja.

5. Oppitunnin lopetus:

Hetken merkkkaus -harjoitus (n. 5 min)

Ennen tätä loppuharjoitusta oppilaille olisi hyvä kerrata suullisesti, mitä kaikkea oppituntiin on sisältynyt. Harjoite vaatii oppilaita myös kertaamaan oppitunnin sisältöä, sekä pysäyttää miettimään omaa kokemusta ja siihen sisältyneitä tunteita. Tämän jälkeen oppilaita pyydetään miettimään, mikä hetki tuokiosta jäi erityisesti mieleen.

Toteutus

Annetaan oppilaille lyhyt hetki aikaa miettiä, mikä jäi erityisesti mieleen. Sen jälkeen oppilaita pyydetään menemään siihen paikkaan luokkatilassa ja siihen asentoon, jossa kyseisessä hetkessä oli. Näin luokkatilaan muodostuu erinäköisiä "patsaita". Patsaat ovat äänettömiä. Esimerkki: Oppilaalle jäi mieleen tervehtimisharjoitus. Silloin hän menee ja jähmettyy sellaiseen asentoon (jokin moikkausliike) ja siihen paikkaan, jossa hän kyseisen tehtävän hetkellä oli.

Harjoituksen lopuksi oppilaita voi pyytää purkamaan patsasasennon ja muistuttaa välitehtävästä.

Tehtävän purku

Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen, voi oppilaita pyytää varovasti kurkkaamaan (patsasta purkamatta), missä hetkessä muut oppilaat ovat. Jos ryhmä on kooltaan pieni, voi ohjaaja käydä haastattelemassa oppilaita ja tiedustella lyhyesti, missä hetkessä oppilas on. Isossa ryhmässä riittää, että osallistujat merkkauvat hetken itselleen.

Huom. Kyseistä loppuharjoitusta voi käyttää jokaisen oppitunnin päätteeksi, jolloin siitä tulee kaikille tuttu oppitunnin lopetus. Samalla harjoite antaa ohjaajalle palautetta siitä, mikä hetki oli tavalla tai toisella oppilaalle mieleen jäävä.

6. Ryhmän yhteinen välitehtävä: Hyvät teot (n. 5 min)

Kirjallinen välitehtävä sopii erityisen hyvin alakoululaisille. Välitehtävä voi olla esim. luokan seinälle tulostettava timanttijuliste, johon oppilaat kirjaavat tekemiään ja kokemiaan hyviä tekoja. Voit tulostaa julisteen sivulta 29.

Julisteeseen kirjataan, mitä a) itse ovat tehneet muille tai b) mitä muut ovat tehneet itselle.

Julisteen tehtävänä on pitää Me arvokkaat -kokonaisuus mielissä ja kannustaa kiinnittämään huomiota luokan vahvuuksiin, jotka ilmenevät konkreettisina hyvinä tekoina toisille. Välitehtävä on jatkuva osa kokonaisuutta ja siitä on hyvä muistuttaa oppilaita jokaisen Me arvokkaat -oppitunnin jälkeen.

2. oppitunti: Syvennymme arvoihin

Tälle oppitunnille tarvitsette:

- Omat ydinarvot -moniste (s. 24) tulostettuna jokaiselle oppilaalle
- Ryhmän arvot -moniste (s. 29) tulostettuna pienryhmien lukumäärästä riippuen

© Kummakko-Design

Oppitunnin tavoite

Toisella oppitunnilla syvennytään arvoihin pohtimalla niitä ensin oman itsen kautta ja sitten käymällä läpi ryhmän yhteisiä arvoja.

1. Alkupuheenvuoro (n. 5 min)

Oppitunnin aluksi muistellaan mitä ensimmäisellä oppitunnilla tehtiin ja minkä aiheen parissa ollaan. Lisäksi käydään läpi ensimmäisen oppitunnin lopussa annettua Hyvät teot -välitehtävää. Mikäli ryhmänne on alkanut kerätä tekoja yhteiseen julisteeseen, voitte katsoa yhdessä, mitkä teot sujuvat ja millaisia voisi vielä lisätä.

Ryhmää on joka tapauksessa hyvä viritellä oppitunnin aiheeseen käymällä keskustelua siitä, mitä konkreettisia hyviä tekoja oppilaat ovat itse huomanneet tai tehneet lähipäivinä. Voitte luokassa kerätä 5–10 tekoa.

Esimerkiksi:

”Nimetään yhdessä vähintään 5 ystävällistä tekoa”

- Mikä/millainen teko oli?
- Mikä tilanne oli kyseessä?
- Miltä tuntui?
- Miten teko vaikutti itseen tai muihin?

2. Omat ydinarvot -moniste (s. 24)

(n. 15–20 min)

Omat ydinarvot -monisteen tarkoituksena on pohtia, mitkä arvot ovat itselle merkityksellisiä. Monisteen avulla haastetaan oppilaita punnitsemaan omia arvojaan. Ydinarvojen tunnistaminen ohjaa elämää sekä päätöksiä, ja näiden arvojen tunnistaminen edesauttaa mielekästä elämää.

Monisteen ohjeistus:

1. Alleviivaa kaikki arvot, jotka ovat sinulle tärkeitä.
2. Valitse alleviivatuista arvoista **kymmenen** itsellesi tärkeintä arvoa ja kirjoita ne laatikkoon.
3. Valitse laatikkoon kirjoittamiesi arvojen joukosta **viisi** tärkeintä ja alleviivaa ne.
4. Ympyröi näistä viidestä arvosta sinulle tärkeimmät **kolme** arvoa.

Tehtävän purku

”Miltä tehtävän tekeminen tuntui? Oliko tehtävän tekeminen helppoa/haastavaa? Miksi juuri nämä arvot ovat sinulle tärkeitä? Miten ne näkyvät arjessasi/valinnoissasi/käytöksessäsi?”

Omat ydinarvot

Menestys	Yhteinen vastuu	Sitoutuminen	Aitous
Älykyys	Kierrätys	Leikkisyys	Ahkeruus
Eläinten oikeudet	Mielen rauha	Seikkailunhalu	Uskollisuus
Nautinto	Spontaanisuus	Huumori	Ilo
Oikeudenmukaisuus	Kiltteys	Kiitollisuus	Läsnäolo
Terveys	Itsenäisyys	Rauha	Tasa-arvo
Toisten auttaminen	Ennustettavuus	Rehellisyys	Kunnioitus
Tarkkuus	Turvallisuus	Empatia	Usko
Suvaitsevaisuus	Merkityksellisyys	Nöyryys	Luonto
Toiveikkuus	Kehittyminen	Rikkaus	Rohkeus
Ystävyyttä	Kuunteleminen	Arvostus	Luottamus
Yhteistyö	Kommunikointi	Onnellisuus	Oppiminen
Kauneus/estetiikka	Eettisyys	Valta	Perhe
Perinteisyys	Yhteisöllisyys	Uskonto	Tunnollisuus
Innostus	Positiivisuus	Utelaisuus	Avoimuus
Rakkaus	Sisukkuus	Luovuus	Voima
Vapaus	Anteeksianto	Sananvapaus	Raha

3. Ryhmän arvot (s. 25) (n. 15–20 min)

Tehtävän tarkoituksena on pohtia, millaiset arvot ja toimintatavat tekevät ryhmästä turvallisen, toimivan ja mukavan paikan kaikille. Ennen työskentelyn aloitusta oppilaita kannustetaan pohtimaan arvojen kautta, millaisia taitoja ryhmätyöskentelyssä tarvitaan. Yhteisten arvojen ja taitojen tunnistaminen vahvistaa ryhmän yhteistyötä, osallisuuden kokemusta sekä myönteistä ilmapiiriä.

Toteutus

Luokka jaetaan esim 4–6 oppilaan pienryhmiin. Pienryhmiä ohjeistetaan valitsemaan monisteesta kolme tärkeintä arvoa/ taitoa, jotta ryhmään on mukava tulla ja siinä on mukava olla. Ryhmiä pyydetään perustelemaan valinnat keskustelemalla omien ryhmäläisten kanssa. Tämän jälkeen käydään ryhmien tuotokset läpi yhdessä koko luokan kanssa. Ohjaaja värittää ryhmien valitsemat arvot yhteiseen julisteeseen, joka jää esille luokan seinälle.

Tehtävän purku

”Miltä tehtävän tekeminen tuntui? Oliko tehtävän tekeminen helppoa/haastavaa? Miksi juuri nämä arvot ovat teille tärkeitä? Miten ne näkyvät luokkanne arjessa/valinnoissa/ käytöksessä?”

Ryhmät, arvot

Mitkä ovat ryhmänne mielestä kolme tärkeintä arvoa tai taitoa, jotta jokaisen on mukava tulla ryhmään ja olla siinä mukana?

The phrases in the shapes are:

- Tehdään asioita, joista tulee toisille hyvä mieli
- Puututaan rohkeasti
- Tehdään yhteistyötä kaikkien kanssa
- Pyydetään ja annetaan anteeksi
- Otetaan kaikki mukaan
- Kysytään kuulumisia
- Autetaan toisia
- Ollaan empaattisia
- Kannustetaan toisia
- Keksitään ratkaisuja yhdessä
- Uskalletaan pyytää apua
- Kuunnellaan toisia
- Sanotaan "kiitos"
- Saadaan tuoda esiin omat mielipiteet
- Ollaan rehellisiä
- Tervehditään toisia
- Hyväksytään erilaisuutta

Lähde: MLL:n Tampereen osaston Yksinäisyydestä yhteisöllisyyteen 2023 -hankkeen työpaja

4. Kaveritaidot: Tervehtiminen (n. 5–10 min)

Tämä ryhmäyttävä leikki tukee vuorovaikutusta. Tehtävän pohjustuksessa on tärkeää painottaa, että leikissä on tarkoitus saada lyhyitä kohtaamisia kaikkien ryhmäläisten kanssa. Kannustetaan iloiseen ja heittäytyvään asenteeseen, ja muistutetaan tämän vaikuttavan positiivisesti koko ryhmään.

Toteutus

Pikamoikkaukset pareittain: Luokassa liikutaan vapaasti esim. musiikin tahtiin. Kun musiikki lakkaa, napataan nopeasti lähimpänä oleva henkilö pariaksi. Parin kanssa tehdään annettu tervehdys. Vaihtoehtoisesti voidaan olla sisä- ja ulkopiireissä ja pari vaihtuu jokaisen tervehdyksen jälkeen niin, että sisäpiiri pysyy paikallaan ja ulkopiiri liikkuu yhden parin eteenpäin. Esimerkkejä moikkauksista: Katse silmiin ja nyökkäys, ”moro”, kättely, kyynäpääät yhteen, polvet yhteen, yläfemmat, mahdollisimman kohtelias tervehdys, niaus, kumarrus, ”hello”, pikkurillit yhteen. Oppilaita voi osallistaa ja antaa heidän keksiä omia tervehdyksiään.

5. Loppuharjoitus: Hetken merkkkaus -harjoitus (n. 5 min) ja muistutus välitehtävästä

Voit teettää oppitunnin päätteeksi saman Hetken merkkkaus-tehtävän kuin ensimmäisellä oppitunnilla. Muistuta myös välitehtävästä eli hyvien tekojen tekemisestä.

3. oppitunti: Toimimme arvojemme mukaisesti

Tälle oppitunnille tarvitsette:

- Välineet parien jakamiseen, esim. korttipakka tai muistipelikortit.
- Puhekapula (esim. pehmolelu)

© Kummakko-Design

Oppitunnin tavoite

Kolmannella oppitunnilla käydään läpi arvoja toiminnallisesti. Oppitunnin päätehtävässä oppilaat pääsevät väittämien avulla pohtimaan arvojen toteutumista käytännössä. Lisäksi oppitunnilla keskustellaan kuuntelemisen taidosta ja tehdään tähän liittyvä harjoitus.

1. Alkupuheenvuoro (n. 2 min)

Tämän oppitunnin alussa on taas hyvä palautella mieleen aiempien oppituntien sisältöjä ja muistella esimerkiksi edellisellä oppitunnilla nimettyjä ryhmän yhteisiä arvoja ja miten tuleva oppitunti sujuisi nämä arvot huomioiden.

Samaten on hyvä tehdä tilannekartoitus Hyvät teot -välitehtävään.

2. Harjoitus: Mielpidejana (n. 20–30 min)

Tehtävän tarkoituksena on harjoitella oman mielipiteen muodostamista, kuulla erilaisia näkökulmia, opetella kunnioittavaa keskustelua sekä pohtia arvoja ja kaveritaitoja.

Toteutus

”Seuraavaksi tehdään harjoitus, jossa liikutaan luokassa. Luokan toinen puoli tarkoittaa samaa mieltä ja toinen eri mieltä. Luen väittämän ja sen jälkeen jokainen menee siihen kohtaan, joka vastaa omaa mielialaa. Tässä harjoituksessa ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Tärkeintä on, että mietit itse, mitä ajattelet. Kun olette valinneet paikan, jutellaan hetki. Puheenvuoroja ei ole pakko ottaa, mutta rohkeasti kertomaan, miksi valitsit juuri sen paikan.”

Väittämät:

- Kaverin kanssa täytyy olla samat mielenkiinnonkohteet.
- Kiusaamiseen on helppoa puuttua.
- Hyväksyn erilaisuutta (esim. vaatetyyli, musiikkimaku, harrastukset, ulkonäkö).
- On helppoa olla reilu kaikkia kohtaan.
- Voin sanoa oman mielipiteeni, milloin haluan.
- On tärkeä osata työskennellä kaikkien kanssa.
- Tubettajilla ja tiktokkaajilla on valtaa nuorten mielipiteisiin.
- On helppoa pitää omia puoliamia ja asettaa rajoja.

Tehtävän purku

”Miksi valitsit tämän puolen? Millaisia ajatuksia heräsi? Voiko asiassa olla eri näkökulmia?”

3. Harjoitus: Kuuntelemisen taito – aktiivinen kuuntelija (n. 10–15 min)

Tehtävän tarkoituksena on harjoitella kuuntelemisen taitoa, vahvistaa kuulluksi tulemisen tunnetta sekä lisätä luottamusta ja turvallisuudentunnetta ryhmässä. Harjoitus auttaa myös ymmärtämään, miten kuunteleminen vaikuttaa vuorovaikutukseen ja ryhmähenkeen.

Toteutus

”Seuraavaksi tehdään harjoitus, jossa harjoitellaan kuuntelemista pareittain. Keskustellaan ensin yhdessä siitä, millainen on hyvä kuuntelija.”

Jos ryhmä on hiljainen, ohjaaja voi käyttää esimerkkejä ja pyytää ryhmää arvioimaan, onko kyseessä hyvä kuuntelija. Vastaukset voi antaa esimerkiksi peukaloilla tai viittaamalla. Esimerkkejä: henkilö, joka katsoo muualle, huokailee tai selaa puhelinta, henkilö, joka katsoo silmiin, nyökkäilee, hymyilee ja esittää tarkentavia kysymyksiä.

”Kuuntelu voi joskus olla haastavaa, mutta sitä voi opetella. Tässä harjoituksessa ei ole oikeita tai vääriä tapoja kertoa omista kokemuksista – tärkeintä on kokeilla ja huomata, miltä eri tilanteet tuntuvat.”

Keskustelun jälkeen jaetaan parit jokaiselle (esim. korttipakan avulla, jolloin saman numeron saaneet ovat pari). Näin oppilaat pääsevät työskentelemään erilaisten luokkatovereiden kanssa ja ehkäistään ulkopuolisuuden kokemusta.

Huono kuuntelija:

”Ensimmäisessä osassa toinen pareista kertoo esim. omasta koulupäivästään tai harrastuksistaan. Toinen toimii huonona kuuntelijana: hän voi esimerkiksi katsella muualle, pyöritellä silmiään tai näprätä jotakin. Tätä tehdään pari minuuttia, jonka jälkeen roolit vaihdetaan.”

Aktiivinen kuuntelija:

”Seuraavaksi tehdään sama uudelleen, mutta nyt kuuntelija keskittyy aktiiviseen kuunteluun. Hän katsoo puhujaa, nyökkäilee, esittää lisäkysymyksiä ja osoittaa eleillä kuuntelevansa. Tätä tehdään pari minuuttia, jonka jälkeen roolit vaihdetaan.”

Tehtävän purku

”Miltä harjoitus tuntui? Miltä tuntui, kun toinen ei kuunnellut? Entä miltä tuntui, kun sinua kuunneltiin?”

4. Loppuharjoitus: Hetken merkkkaus -harjoitus (n. 5 min) ja muistutus välitehtävästä.

Voit teettää oppitunnin päätteeksi saman Hetken merkkkaus -tehtävän kuin ensimmäisellä oppitunnilla. Muistuta myös välitehtävästä eli hyvien tekosten tekemisestä.

4. oppitunti: Arvokkaita yhdessä

Tälle oppitunnille tarvitsette:

- Puhekapula (esim. pehmolelu)
- Papereita ryhmätyöskentelyä varten
- Kyniä/tusseja

© Kummakko-Design

Oppitunnin tavoite

Neljännellä oppitunnilla keskitytään siihen, miten ryhmä toimii yhdessä ja millaisia arvoja ryhmäläiset jakavat. Oppilaat pääsevät pohtimaan myös sitä, mitä tekoja jokaiselta vaaditaan, jotta ryhmä on turvallinen. Tunnilla käydään läpi yksilön vastuuta ryhmästä ja ryhmän vastuuta yksilöstä. Pääpaino tällä tunnilla on yhteisessä keskustelussa.

1. Alkupuheenvuoro (n. 5 min)

Aiempien oppituntien tapaan palautellaan mieleen edellisen oppitunnin/oppituntien sisältöjä. Tämän viimeisen oppitunnin ollessa keskustelupainotteinen oppilaita on hyvä muistuttaa vielä toisen kuuntelemisen tärkeydestä ja siitä, millainen on hyvä kuuntelija. Oppitunnin alussa tehdään tuttuun tapaan tilannekartoitus Hyvät teot -välitehtävään.

2. Virittelytehtävä: ”Mitä ottaisit mukaasi autiolle saarelle?” (n. 5–10 min)

Oppitunnin alkuun tehdään lyhyt virittelytehtävä, jonka tarkoituksena on herätellä ajatuksia ja madaltaa osallistumisen kynnystä yhteiseen keskusteluun. Tehtävä auttaa oppilaita tutustumaan toistensa ajatuksiin, kiinnostuksen kohteisiin ja heille tärkeisiin asioihin. Samalla voidaan huomata, millaisia arvoja ja tarpeita ihmisten valintojen taustalla voi olla.

Toteutus

”Jokainen kertoo vuorollaan, mitä ottaisi mukaansa autiolle saarelle. Tehtävässä ei ole oikeita ja vääriä vastauksia. Teemme harjoituksen rauhassa niin, että puheenvuoro on yhdellä henkilöllä kerrallaan. Se, jolla on puhekapula kädessään, saa puhua muiden kuunnellessa keskeyttämättä.”

Kun kaikki ovat kertoneet vastauksensa, voidaan yhdessä keskustella siitä, mitä yhteisiä teemoja, arvoja tai tarpeita vastauksista nousi esiin (esim. läheiset ihmiset, turvallisuus, viihtyminen).

Tehtävän purku

”Miltä tehtävän tekeminen tuntui? Oliko omia valintoja helppo keksiä? Huomasitko vastauksissa jotain yhteistä? Mitä valinnat voivat kertoa ihmiselle tärkeistä asioista tai arvoista?”

3. Keskustelua pienryhmissä (n. 20–30 min)

Harjoituksen tarkoituksena on tarjota jokaiselle mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan esille ja tulla kuulluksi tärkeiden teemojen äärellä. Tehtävän avulla harjoitellaan toisten kuuntelemista, omien mielipiteiden ilmaisemista ja erilaisten näkökulmien kunnioittamista. Pienryhmätyöskentely kannustaa yhteiseen keskusteluun turvallisemmassa ja matalamman kynnyksen ympäristössä.

Aikuisen rooli tehtävän aikana on tärkeä keskustelun ohjaamisessa, turvallisen ilmapiirin ylläpitämisessä ja kaikkien osallistumisen tukemisessa. Aikuinen toimii esimerkkinä siitä, miten toisia kuunnellaan arvostavasti ja erilaisia näkökulmia kohdataan rakentavasti.

Toteutus

Ryhmät muodostetaan arpomalla, jotta oppilaat pääsevät työskentelemään erilaisten luokkatovereiden kanssa ja ehkäistään ulkopuolisuuden kokemusta. Pienryhmien jakoon voidaan hyödyntää esim. kortteja tai erivärisiä lappuja.

Ennen työskentelyn aloittamista on hyvä keskustella yhdessä siitä, miksi ryhmät arvotaan ja mitä hyötyä voi olla siitä, että työskennellään erilaisten ihmisten kanssa. Pohtikaa myös, millainen asenne auttaa ryhmää onnistumaan ja millaista käyttäytymistä hyvä yhteistyö vaatii kaikilta ryhmän jäseniltä.

Kysymyksiä heijastetaan taululle yksi kerrallaan, jonka jälkeen pienryhmät keskustelevat aiheesta muutaman minuutin. Pienryhmiä ohjeistetaan kirjoittamaan vastaukset ylös paperille. Keskustelujen jälkeen ryhmien vastaukset käydään yhdessä läpi koko luokan kanssa ja siirrytään seuraavaan kysymykseen. Tarvittaessa ryhmät voidaan jakaa uudelleen tai sekoittaa kysymysten välissä.

Kysymykset

- Toiset ihmiset ja ryhmä:
- Miltä tuntuu kuulua porukkaan? Entä jäädä ulkopuolelle?
- Millaisia asioita luokassanne/ryhmässänne sallitaan? Mitä ei sallita?

Kiusaaminen ja puuttuminen:

- Millaista kiusaaminen voi olla?
- Miksi jotkut kiusaavat toisia?
- Miksi kiusaamiseen puuttuminen voi tuntua vaikealta?
- Miten voisimme yhdessä vaikuttaa siihen, ettei luokassamme kiusata?

Lisäkysymyksiä tehtävään:

- Mikä tekee ryhmästä turvallisen?
- Entä turvattoman?
- Miten sopimattomaan käytökseen puututaan?
- Mitä puuttuminen vaatii?
- Mitä toivotte aikuisilta?
- Millainen käytös saa sinut tuntemaan, että sinua arvostetaan ryhmässä?
- Millainen toiminta mahdollistaa kiusaamisen jatkumisen?
- Miten luokassa toimitaan, jos huomataan kiusaamista?

Tehtävän purku

On hyvä pohtia yhdessä ja oppilaiden ikätasoisesti, miksi jotkut kiusaavat toisia. Usein ajatellaan, että kyse on huonosta itsetunnosta, mutta taustalla voi olla monia muitakin syitä.

Kiusaaminen voi liittyä esimerkiksi haluun kuulua porukkaan tai pelkoon jäädä ulkopuolelle. Sillä voidaan yrittää vahvistaa omaa asemaa ryhmässä tai saada valtaa ja arvostusta. Joskus kiusaaminen on opittua toimintaa tai seurausta ryhmäpaineesta.

Taustalla voi olla myös vaikeita tunteita, kuten kateutta, häpeää tai vihaa, sekä omia kokemuksia kiusatuksi tulemisesta. Joillekin kiusaaminen voi olla tapa purkaa stressiä tai suojautua.

On tärkeää ymmärtää, että kiusaaminen liittyy aina ryhmän toimintaan ja tilanteisiin – ei siihen, millainen kiusattu on.

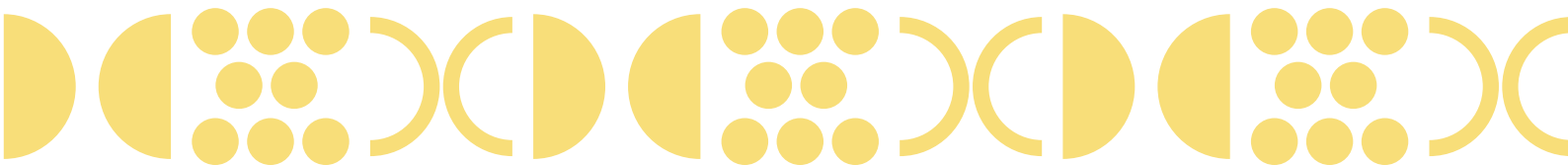
Tulostettava materiaali

Alkukartoitusväittämät

Omat ydinarvot

Ryhmät, arvot

Timanttijuliste

Moikataan kaikkia

Kuunnellaan toisten puheenvuoroja

Ketään ei jätetä ulkopuolelle

Osataan lohduttaa toista

Puututaan kiusaamiseen

Kehutaan toisia

Autetaan toisia

**Pyydetään anteeksi, jos toimitaan
väärin**

Voi olla oma itsensä

Ei naureta toisen virheille

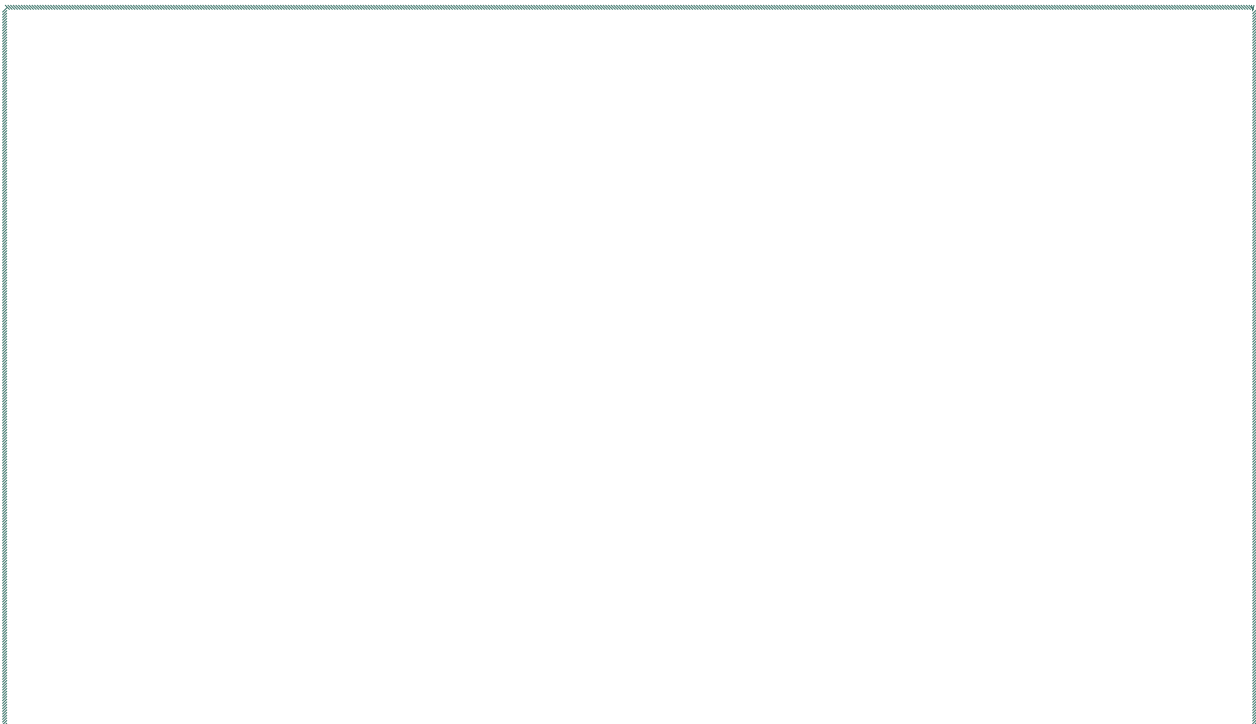
Kunnioitetaan toisten rajoja

Pidetään kiinni sovituista asioista

Omat ydinarvot

Menestys	Yhteinen vastuu	Sitoutuminen	Aitous
Älykkyys	Kierrätys	Leikkisyys	Ahkeruus
Eläinten oikeudet	Mielen rauha	Seikkailunhalu	Uskollisuus
Nautinto	Spontaanius	Huumori	Ilo
Oikeudenmukaisuus	Kiltteys	Kiitollisuus	Läsnäolo
Terveys	Itsenäisyys	Rauha	Tasa-arvo
Toisten auttaminen	Ennustettavuus	Rehellisyys	Kunnioitus
Tarkkuus	Turvallisuus	Empatia	Usko
Suvaitsevaisuus	Merkityksellisyys	Nöyryys	Luonto
Toiveikkuus	Kehittyminen	Rikkaus	Rohkeus
Ystävyyys	Kuunteleminen	Arvostus	Luottamus
Yhteistyö	Kommunikointi	Onnellisuus	Oppiminen
Kauneus/estetiikka	Eettisyys	Valta	Perhe
Perinteisyys	Yhteisöllisyys	Uskonto	Tunnollisuus
Innostus	Positiivisuus	Uteliaisuus	Avoimuus
Rakkaus	Sisukkuus	Luovuus	Voima
Vapaus	Anteeksianto	Sananvapaus	Raha

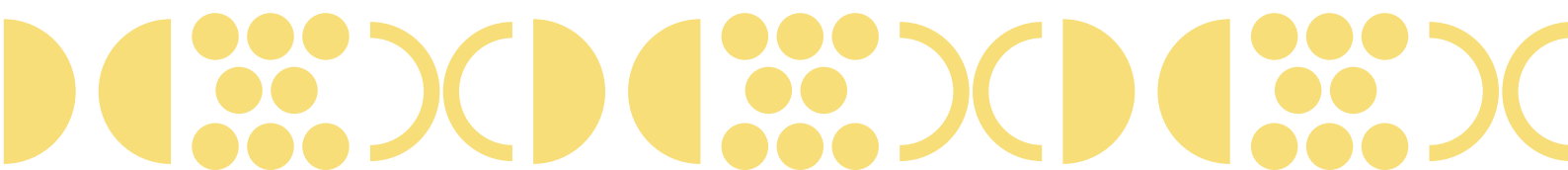

Ryhmät, arvot

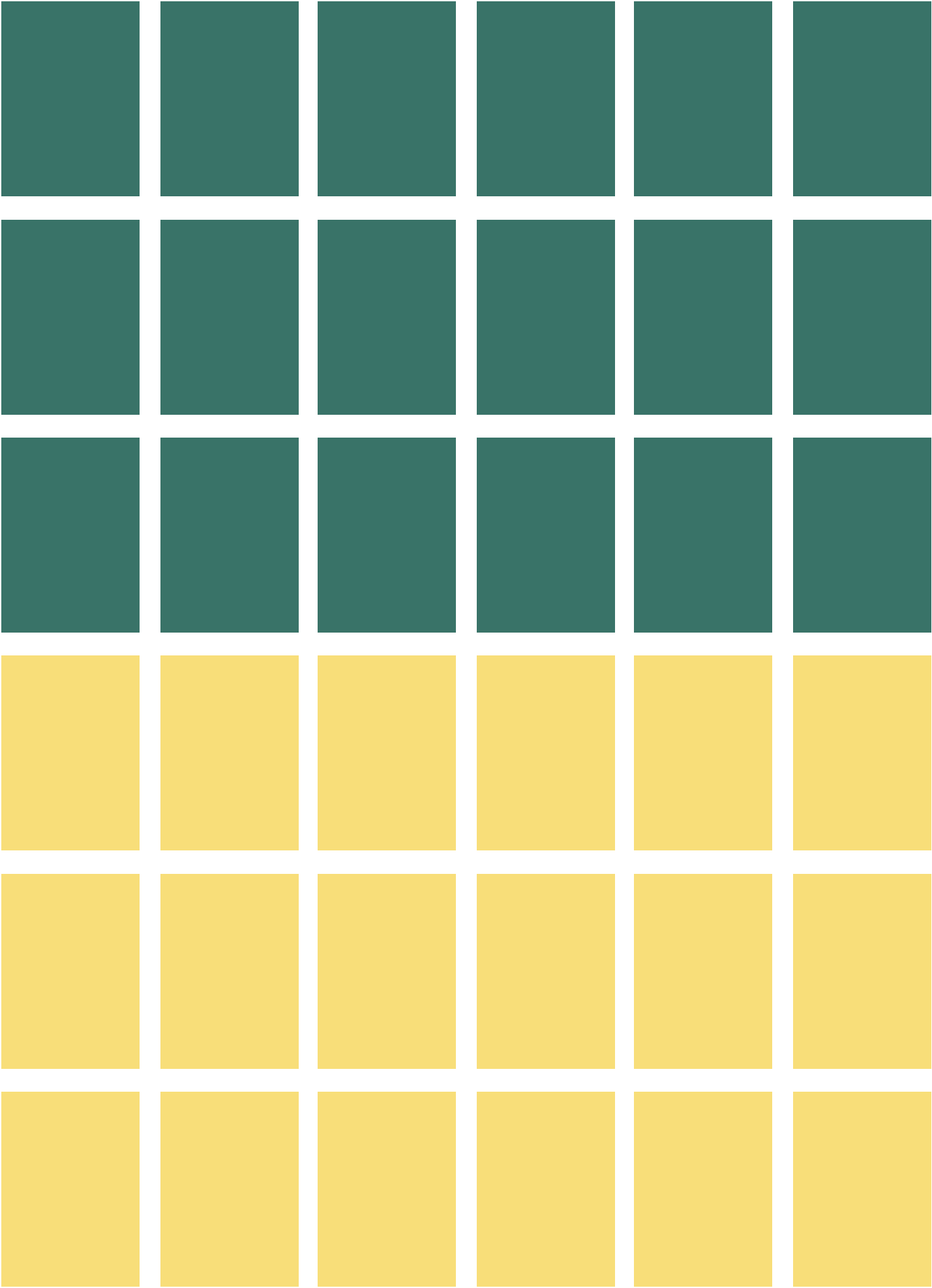
Mitkä ovat ryhmänne mielestä kolme tärkeintä arvoa tai taitoa, jotta jokaisen on mukava tulla ryhmään ja olla siinä mukana?

Lähde: MLL:n Tampereen osaston Yksinäisyydestä yhteisöllisyyteen 2023 -hankkeen työpaja

Tekijätiimi

Tämä materiaali on tuotettu osana Kohti turvallista koulua -hanketta vuonna 2026. Sen suunnitteluun, käsikirjoittamiseen, pilotointiin ja arviointiin ovat osallistuneet seuraavat asiantuntijat:

Anna Piirainen ja Mia Mäkitalo, Lempäälä

Päivi Kiviluoma, Tampereen yliopiston normaalikoulu

Matilda Leppänen, Pirkanmaan hyvinvointialue

Sohvi Kuorelahti, Orivesi

Annika Lähteenmäki, Tampere

Piu Heinämäki ja Markus Punakorpi, Svenska Samskolan

Tanja Niemelä ja Tiia Laaksonen, Setlementti Tampere / Kipinä-kiusaamisväkivaltatyö

Maija Peltola ja Lumi Hannula, Tampereen yliopisto

Tiina Piispanen, Tampereen seudun Osake / Kohti turvallista koulua

Piirroskuvat: Kummakko-Design

Taitto: Roihu inc.

Materiaalia on pilotoitu Lempäälän Moision ja Hakkarin kouluissa, Tampereen yliopiston normaalikoulussa sekä Tampereen Annalan koulussa kevätlukukaudella 2026. Osallistuneet luokat ovat vaikuttaneet siihen, millainen kokonaisuudesta lopulta muodostui.

Kohti turvallista koulua -hanketta rahoittavat:

